

Handläggare
Johanna Lageryd

Regeringen
Kulturdepartementet

Remissvar på betänkandet Publiken i fokus - reformer för ett starkare filmland, SOU 2025:24

Remissvarets inriktning och omfattning

Institutet för språk och folkminnen (Isof) har ansvar för språkvården i svenska, fyra av de nationella minoritetsspråken – finska, meänkieli, romska och jiddisch – samt svenskt teckenspråk. I myndighetens uppgifter ingår bland annat att följa tillämpningen av språklagen, bevaka språkens utveckling, och yttra sig i ärenden av språkpolitisk betydelse. Isof har också i uppgift att forska och sprida kunskap om namn, dialekter, folkminnen och immateriella kulturarv i Sverige.

Isofs synpunkter berör i huvudsak utredningens bedömningar och förslag inom Isofs verksamhetsområden.

Sammanfattning

Isof instämmer i utredningens bedömning att den statliga filmpolitiken bör främja filmproduktion på det svenska språket och de nationella minoritetsspråken eftersom film på dessa språk har svårt att hävda sig i konkurrensen på en global marknad, där det engelska språket dominerar allt mer. Denna ambition går i linje med Språklagens (2009:600) skrivelser om det allmännas ansvar att värna dessa språk. Isof anser därför att det bör tydliggöras att den föreslagna filmfonden också omfattas av den nationella filmpolitiska ambitionen att främja filmproduktion på svenska och de nationella minoritetsspråken.

Isof instämmer vidare i förslagen att produktioner baserade på manus eller litterära förlagor på svenska eller de nationella minoritetsspråken ska prioriteras, och i att produktionsincitament bör utformas så att dessa språk gynnas utan att man därför utesluter utländska produktioner eller produktioner på andra språk.

Isof vill här lyfta behovet av att främja film och serier som rör döva och teckenspråkiga. På motsvarande sätt som för svenskan och de nationella minoritetsspråken behövs innehåll som speglar dövkultur och synliggör svenskt teckenspråk. Detta är också i linje med Språklagen (2009:600) som säger att samhället ska skydda och främja det svenska teckenspråket, liksom de nationella minoritetsspråken.

Isof delar också utredningens bedömning att film är en betydande bärare av historia och kultur och därför bör bevaras. Det filmade materialet utgör en betydelsefull och unik dokumentation av språk, kulturella uttryck, miljöer och erfarenheter och är således viktigt att bevara och tillgängliggöra ur ett kulturarvsperspektiv.

Isofs synpunkter på utredningens bedömningar och förslag

10.2.3 Prioritera kvalitativ film som vänder sig till en bred publik

Utredningens bedömning: Alltmer produceras och konkurrerar om vår uppmärksamhet. Detta ställer svensk film- och dramaserieproduktion inför särskilda utmaningar (s. 205) [...] Under alla omständigheter behövs en livaktig svensk filmproduktion som kan förmedla berättelser som är angelägna för många. Inte minst är detta av betydelse för att konsumenterna inte enbart ska möta film och serier på engelska med referens till angloamerikanska erfarenheter. Det är avgörande att verkligt breda konstnärliga uttryck, som film, även fortsatt kan spegla svenska erfarenheter, miljöer och språk. Detta är ett utbud som vi som land måste värna, då ingen annan kommer att tillgodose dessa behov (s. 206) [...].

Utredningens bedömning är att det bland annat av dessa skäl framöver är motiverat att tydligt prioritera kvalitativ svensk film som vänder sig till en bred publik och även filmer på svenska språket. [...] För att inhemska produktioner ska få rimliga förutsättningar att uppnå den kvalitet som krävs för att konkurrera med internationella storproduktioner kan det i vissa fall även vara nödvändigt med högre budgetar än i dag. Detta innebär att resurserna på nationell nivå förmodligen behöver koncentreras till färre filmer och att arbetet för att dessa ska nå en stor publik bör intensifieras (s. 206).

Isofs synpunkter:

Isof instämmer i utredningens bedömning att det är ett statligt och samhälleligt ansvar att stödja film som speglar svenska erfarenheter, miljöer och språk, särskilt i en kontext där det engelska språket används alltmer utbrett.

Samtidigt vill Isof lyfta eventuella konsekvenser av att ”resurserna på nationell nivå förmodligen behöver koncentreras till färre filmer” (s. 206) för att uppnå detta. En sådan

koncentration riskerar att leda till att andra språk, såsom de nationella minoritetsspråken och svenskt teckenspråk, nedprioriteras i konkurrensen om större satsningar. Det behövs en filmpolitik som tydliggör att film på de nationella minoritetsspråken eller svenskt teckenspråk är en angelägenhet för hela befolkningen.

11.1 Tydligare nationella filmpolitiska mål

Förslag: Enklare och tydligare nationella filmpolitiska mål införs i Sverige. Målen bör vara 1) ett brett filmutbud av hög kvalitet, 2) att film visas i hela landet, 3) att svensk film når en stor publik, och 4) att filmarvet bevaras och används.

Isofs synpunkter:

Isof instämmer i allt väsentligt utredningens förslag om enklare och tydligare nationella filmpolitiska mål och vad dessa bör innefatta. Nedan följer kommentarer på de separata målbeskrivningarna.

Isof instämmer i utredningens mål 1, att filmpolitiken ska bidra till ett brett filmutbud av hög kvalitet, samt att "hög kvalitet" i sammanhanget innefattar både film med ett populärt anslag såväl som filmer med en viss angelägenhetsgrad, vilka kombinerar samhällelig, samtida och publik relevans.

Isof instämmer i mål 2, att film ska visas i hela landet, och bedömningen att filmpolitiken ska bidra till detta. Isof instämmer således även i tillhörande författningsförslag om att statsbidrag får lämnas som stöd till bl.a. spridning och visning av film på de nationella minoritetsspråken (20 §, s. 31), då det kan bidra till språkrevitaliseringen. Detta ligger också i linje med samhällets ansvar enligt språklagen och minoritetslagen.

Gällande mål 3, att svensk film når en stor publik, instämmer Isof i utredningens mål och i motiveringen att det är rimligt att insatser riktas mot att stärka den svenska filmens publika ställning i Sverige eftersom det av språkliga och kulturella skäl är viktigt att det finns film som uppfattas som intressant och angelägen av många i landet (s. 220).

Isof instämmer i mål 4, att filmarvet ska bevaras och användas, och delar bedömningen att detta bör höra till filmpolitikens kärnuppgifter. Isof delar också utredningens motivering att tillgängligheten av filmarvet är en central del av detta åtagande. Att lägga till "tillgängliggöra" i målets rubrik skulle tydliggöra vad målet avser och tydligare spegla innehållet.

11.2 Ett självständigt filminstitut med tydliga ramar för statsbidraget

Förslag och bedömningar: En ny förordning om statsbidrag till film införs där det tydliggörs vilka stöd statliga medel får användas till samt vilket syfte respektive stöd har. Det bör fortsatt finnas stort utrymme för Filminstitutet att prioritera bland olika stöd. Filminstitutet bör dock för att undvika frågor om otillbörlig styrning av konstnärlig verksamhet i möjligaste mån undvika att sätta upp egna mål och kriterier för de stöd som fördelas, utöver vad som motsvarar tillämpningsföreskrifter. Verksamhet som primärt är en angelägenhet för regioner och kommuner bör i högre grad hanteras inom ramen för kultursamverkansmodellen.

Filminstitutet bör ges ett bredare utrednings- och analysuppdrag än i dag och huvudansvaret för filmstatistiken. Medel överförs från Myndigheten för kulturanalys för detta.

”Mot denna bakgrund är det, enligt utredningens bedömning, motiverat att även i förordningen om statsbidrag till film framhålla att huvudsyftet är att främja film på svenska eller de nationella minoritetsspråken.” (s. 225).

Isofs synpunkter:

Isof varken instämmer eller motsätter sig förslaget om ett självständigt filminstitut och hur ansvarsfördelningen bör se ut mellan denna och andra aktörer då detta faller utanför myndighetens verksamhetsområde.

Isof instämmer i utredningens bedömning att huvudsyftet med statsbidragen till film bör vara att främja film på svenska och de nationella minoritetsspråken (s. 225), vilket också uttrycks i föreslagna förordningar (1.5 *Förslag till förordning om statsbidrag till film*), med hänvisning till utredningens motivering att samhället har ett särskilt ansvar enligt språklagen att värna om svenska språket och den språkliga mångfalden i Sverige.

Isof instämmer i utredningens bedömning att dessa bestämmelser inte ska hindra att stöd även ges till film på andra språk om särskilt motiverat. Ett skäl till detta är att Sverige är ett flerspråkigt land och svensk film bör ha möjlighet att spegla den språkliga mångfalden i Sverige.

Isof instämmer i den föreslagna förordningen som syftar till att statsbidrag ska kunna lämnas för att öka tillgängligheten till svensk film för bland annat döva och hörselskadade (28 §, s. 33). Samtidigt menar Isof att det är viktigt att uppmärksamma att döva och hörselskadade också bör ses som bärare av ett språk och en kultur, och att det precis som för svenskan och de nationella minoritetsspråken finns ett tydligt behov av innehåll som speglar dövkultur och framhåller svenskt teckenspråk (vilket också ska skyddas och

främjas enligt språklagen). Isof rekommenderar således att svenskt teckenspråk inkluderas i förordningen om statsbidrag på liknande sätt som de nationella minoritetsspråken.

11.3 Höjda anslag och en branschgemensam filmfond

Förslag: Budgeten för befintliga stöd till bland annat utveckling och produktion vid Filminstitutet ökas med ca 20 procent och där-utöver inrättas ett nytt beslutsorgan i Filminstitutet, kallat Filmfonden, med en egen budget på ca 300 miljoner kr. Fonden får fördela produktionsincitament, publikrelaterat stöd, stöd till vissa större filmproduktioner samt finansiera branschgemensam verksamhet. Ledamöterna nomineras av de branschaktörer som direkt eller indirekt finansierar fondens verksamhet.

Filmfonden bör enligt vårt huvudförslag finansieras med ca en tredjedel var av staten, biografägarna och strömningstjänster som riktar sig till svenska konsumenter (samt indirekt även av distributörer och producenter av svensk film). Fonden kan byggas upp successivt om någon del av denna finansiering skulle visa sig svår att åstadkomma på kort sikt.

Isofs synpunkter:

Isof varken instämmer i eller motsätter sig utredningens förslag om en branschgemensam filmfond eftersom det ligger utanför Isofs verksamhetsområde.

Däremot vill Isof betona att det är viktigt att även den föreslagna Filmfonden innefattas av uppdraget att främja filmproduktion på svenska och de nationella minoritetsspråken. Denna ambition går i linje med Språklagens (2009:600) skrivelser om det allmännas ansvar att värna dessa språk, något som också borde speglas i den branschgemensamma filmfondens verksamhet.

Isof noterar att ett förtydligande kan behövas i figur 11.1 *Filminstitutets verksamhet med filmfonden* där det nämns stödanslag till bl.a. ”tillgänglighet och minoritetsspråk” (s. 230). Här önskas också förtydligande om huruvida ”minoritetsspråk” i sammanhanget syftar till minoritetsspråk i en bred bemärkelse eller till de fem nationella minoritetsspråken.

11.5 Medfinansieringsavgift för strömningstjänster

Förslag: För att säkra en bärkraftig inhemsk filmnäring över tid bör strömningstjänster som riktar sig till svenska konsumenter vara med och finansiera gemensamma insatser för främjande av audio-visuellt innehåll i Sverige. I detta syfte föreslås en lag om avgifter för leverantörer av medietjänster som tillhandahåller beställ-tv.

Lagen är tillämplig på leverantörer som antingen är etablerade i Sverige eller som är etablerade i ett annat EES-land men vars tjänster riktas mot publik i Sverige. Bortsett från mindre leverantörer och företag med public serviceuppdrag ska sådana leverantörer årligen bidra finansiellt genom en avgift som utgör 1,5 procent av föregående kalenderårs omsättning i Sverige. Leverantörer som investerar över 10 procent av sin omsättning i Sverige i ny svensk film eller serie är undantagna från att bidra finansiellt.

Isofs synpunkter:

Isof varken instämmer eller motsätter sig förslaget på utformning av finansieringsmodellerna då detta faller utanför myndighetens verksamhetsområde.

Isof instämmer dock i utredningens motivering att förslaget syftar till att främja inhemskt audiovisuellt innehåll i en tid där marknaden domineras av anglosaxiskt innehåll, och att finansieringsmodellerna således bör utformas för att skapa förutsättningar för att värna tillgången till innehåll på svenska eller något av de nationella minoritetsspråken (s. 238).

11.6 Ett reformerat produktionsincitament

Förslag: En ny förordning om produktionsincitament införs där principen om att ansökningar om stöd ska prövas i den ordning de kommer in (först till kvarn-principen) avskaffas och ersätts av en bestämmelse om att det i första hand är nivån på bidragsberättigade kostnader som ska användas för att prioritera mellan ansökningar. Produktioner som bygger på ett manus eller en litterär förlaga som ursprungligen är skriven på svenska eller ett nationellt minoritetsspråk, ska dock uppmuntras genom att värdet på sådana investeringar räknas upp enligt en viss schablon. Ansvaret för produktionsincitamentet flyttas från Tillväxtverket till den filmfond som föreslås i Svenska Filminstitutet.

Isofs synpunkter:

Isof instämmer i förslaget att prioritera produktioner som bygger på ett manus eller litterär förlaga ursprungligen skriven på svenska och de nationella minoritetsspråken, även om myndigheten inte kan uttala sig gällande hur incitamenten i sig bör beräknas eller vilken aktör som bör ansvara för detta.

Isof instämmer i utredningens bedömning att produktionsincitamentet bör utformas så att det är mer sannolikt för produktioner på svenska eller ett nationellt minoritetsspråk att erhålla stöd samtidigt som det inte utesluter utländska produktioner (s. 243). Det bör också påtalas att de nationella minoritetsspråken i Sverige också talas i andra länder och att det därför finns anledning att uppmuntra samproduktioner av film på språken.

Isof rekommenderar att även svenskt teckenspråk inkluderas i avgränsningen av produktionsincitamenten, då svenskt teckenspråk liksom de nationella minoritetsspråken ska främjas enligt språklagen.

11.8 Ett nationellt filmarvscentrum

Förslag och bedömning: Filminstitutet ges i uppdrag att i samverkan med Kungliga biblioteket (KB) och andra aktörer som SVT lämna ett kostnadsberäknat förslag till ett nationellt filmarvscentrum med ändamålsenliga lokaler, teknik och personal för bevarande och digitisering av analog film från berörda samlingar.

I uppdraget ska ingå att föreslå en gemensam finansiering av centret med utgångspunkt i ansvaret för befintliga samlingar. För att säkra bevarandet av film och serier som enbart distribueras på strömningstjänster är det även angeläget att skyndsamt gå vidare med de förslag om en ny, teknikneutral pliktmateriallagstiftning som tidigare lämnats till regeringen samt i detta sammanhang överväga om vissa av uppgifterna kan delegeras till Filminstitutet.

Isofs synpunkter:

Isof instämmer i förslaget om ett nationellt filmarvscentrum för bevaringen och digitiseringen av analog film. Det är angeläget att filmarvet bevaras och tillgängliggörs på ett långsiktigt och hållbart sätt, vilket kräver ett riktat uppdrag om bevarande och digitisering.

Isof noterar också att förslaget påminner om det som lyftes av Arkivutredningen i betänkandet *Härifrån till evigheten* (SOU 2019:58), där Kungl. biblioteket föreslås få i uppdrag att tillsammans med Filminstitutet, Statens musikverk och Riksarkivet genomföra en nationell inventering av audiovisuellt material samt utreda förutsättningarna för digitalisering av materialet.

Angående författningskommentar (s. 264)

”Vad gäller kravet på att innehållet ska vara inspelat på svenska eller på de nationella minoritetsspråken är utgångspunkten artikel 13.2 i AV-direktivet om europeiska produktioner.

[...] Därtill är svenska ett litet språk, marknaden för film och serier på svenska är begränsad och produktionskostnaderna behöver bäras av en mindre publik. Det finns därför skäl att ställa krav på att en viss del av investeringarna ska vara i innehåll som är inspelat på

svenska eller på något av de nationella minoritetsspråken. De nationella minoritetsspråken är samiska, finska, meänkieli, romani chib och jiddisch. För att ta höjd för de möjligheter vad gäller olika språkversioner av en produktion som utvecklingen med AI på ett enkelt sätt kan komma att generera förtydligas att det handlar om inspelningsspråket.

Kravet om att spendera minst hälften av produktionsbudgeten eller att spela in minst hälften i Sverige öppnar upp för att både lokalt producerade filmer och serier samt internationella samproduktioner kan räknas som investering i svenskt innehåll.”

Isofs kommentar:

Det är positivt att utredningen är tydliga med att det är inspelningsspråket som gäller och att det inte bör räcka att göra översättningar för att dessa ska räknas som ”produktioner på något av de nationella minoritetsspråken”, i synnerhet ur ett inkluderingsperspektiv och om syftet är att förmedla och synliggöra kultur och erfarenheter utifrån de nationella minoriteternas egna perspektiv. Dock är det välkomnat att, utöver detta, också arbeta för att öka tillgängligheten genom exempelvis textning och översättningar på de nationella minoritetsspråken och svenskt teckenspråk.

I detta ärende har generaldirektören Martin Sundin beslutat. Föredragande har varit Isofs språkpolitiska utredare Johanna Lageryd.